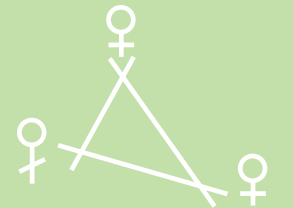

KADININ
İNSAN HAKLARI
EĞİTİMİ
(KİHE)

KATILIMCI KİTAPÇIĞI
**MEDENİ
HAKLAR**

3.
OTURUM

KADININ İNSAN HAKLARI
YENİ ÇÖZÜMLER DERNEĞİ

Mesleki Eğitim Kurslarına Katılan Kadınlar İçin Kadının İnsan Hakları Eğitimi
Katılımcı Kitapçığı No: 3

1. Basım, İstanbul, 2200 adet basılmıştır.
Mart 2016

HAZIRLAYANLAR

Kadının İnsan Hakları – Yeni Çözümler Derneği tarafından geliştirilen Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı'na (KİHEP) ait materyallerden Nigar Etizer Karacık ve Gülşah Seral tarafından uyarlanıp derlenmiş, Duygu Şahin ve Hilal Gençay tarafından basıma hazırlanmıştır.

YAPIM ve UYGULAMA

Myra

BASKI

İmak Ofset Basım Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.
Atatürk Cad. Göl Sok. No: 1 Yenibosna
Bahçelievler / İSTANBUL - TÜRKİYE
Tel: 0212 656 49 97

Bu eğitim materyalleri, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından, İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı (SIDA) finansmanı ile yürütülmekte olan “Kadınlar için Daha Çok ve Daha İyi İşler: Türkiye’de İnsana Yakışır İş İçin Kadınların Güçlendirilmesi” projesi kapsamındaki “Mesleki Eğitim Kurslarına Katılan Kadınlar için Kadının İnsan Hakları Eğitimi” için Kadının İnsan Hakları – Yeni Çözümler Derneği tarafından hazırlanmıştır. Bu ve diğer eğitim materyallerindeki içerik ve görsel malzemeler, ILO’nun herhangi bir görüşünü yansıtmaz. Bu yayında yer alan görüşlerden ILO ve SIDA sorumlu tutulamaz.

© Kadının İnsan Hakları - Yeni Çözümler Derneği / Women for Women’s Human Rights - New Ways

İÇİNDEKİLER

TÜRK MEDENİ KANUNU'NDA **4**
KADINLARI İLGİLENDİREN MADDELER

KADINA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ **20**
SÖZLEŞMESİ TEMELİNDE KADINLARIN HAKLARININ İNSAN
HAKLARI EVRENSEL BEYANNAMESİ VE T.C. ANAYASASI
ÇERÇEVESİNDE KARŞILAŞTIRILMASI

TÜRK MEDENİ KANUNU'NDA KADINLARI İLGİLENDİREN MADDELER

A. EVLİLİK

1. Nişanlanma: Pek çok insan evlenmeden önce bir nişanlılık dönemi geçirir. Nişanlılık durumu Türk Medeni Kanunu'nda da düzenlenmiştir. Buna göre nişanlılık evlenmeye zorlamak için bir gerekçe olamaz. Bir erkek nişanlı olduğu bir kadını hukuki yollara başvurarak evlenmeye zorlayamaz (Madde 119). Nişanlılığın bozulması durumunda kusurlu olmayan tarafın maddi ve manevi tazminat davası açmaya hakkı vardır (TMK madde 120, 121).

Nişanlılık evlenme dışındaki bir sebeple sona ererse, nişanlıların birbirlerine veya anne ve babanın ya da onlar gibi davrananların, diğer nişanlıya vermiş oldukları alışılmışın dışındaki hediyeler, verenler tarafından geri istenebilir (TMK madde 122).

2. Evliliğin tanımı: Türk Medeni Kanunu evlilik birliğini, zaman içinde değişebilirliğini göz önüne alarak tam anlamıyla tanımlamamıştır. Bununla birlikte, medeni hukukçuların genel varsayımı, evliliğin "bir kadınla bir erkeğin arasında hukukun düzenlediği ve kabul ettiği bir yaşama birliği" olduğudur.

3. Evlilik yaşı (TMK madde 124): Erkek veya kadın 17 yaşını doldurmadıkça evlenemez. Diğer hukuki işlemler için asgari yaş sınırı 18'dir. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple 16 yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir.

Bu durumda çocuğun kendi rızası alınır. Olanak buldukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir. Hâkim kararını verirken, kişilerin **evlilik için gerekli ruhsal ve bedensel olgunluğa sahip olup olmadıklarına dikkat eder.**

4. Evlenme koşulları (TMK madde 124, 125, 126, 127): Ayırt etme gücüne sahip olmayanlar evlenemez. Küçük, yasal temsilcisinin izni olmadıkça evlenemez. Kısıtlı, yasal temsilcisinin izni olmadıkça evlenemez. Sıralanan bu özel evlenme durumlarında, **evlilik izni alabilmek için ikametgâhın bulunduğu Aile Mahkemesi'ne, olmadığı yerde Asliye Hukuk Mahkemesi'ne başvurulmalıdır.**

Medeni Kanun'a göre bazı kişilerin evlenmesi yasaktır:

- Kardeşler evlenemez (TMK madde 129).
- Amca, dayı, hala veya teyze (üstsoy), yeğenleriyle (altsoy) evlenemez (TMK madde 129).
- Evlilik sonucunda kayın hısımlığı yoluyla akraba olmuş kişiler, boşanmış olsalar da (örneğin gelin ve kayınpeder, damat ile kayınvalide) evlenemez (TMK madde 129).
- Evlat edinen kişi, evlat edindiği çocukla, bu kişinin çocuğuyla veya eşiyle evlenemez (TMK madde 129).

- Akıl hastaları, evlenmelerinde tıbbî sakınca bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla anlaşılmadıkça, evlenemez (TMK madde 133).

Bir yandan son madde “normal” yaşam sürebilecek olup da tıbben sorunu olmayan kişilerin evlenme haklarının önünü açıyor olsa da, uygulamada kadınlar açısından sorunlarla karşılaşmak mümkün. Eskiden zihinsel engellilerin evlenmeleri kanunen tamamen yasakken bile, resmi olmayan nikâhlarla bir zihinsel engelli zorla/görücü usulüyle bir kadınla evlendiriliyor, kadın istemeden de olsa bu kişinin bakımını üstlenmek zorunda kalıyordu. Bu madde ile kadının rızası olmadan üstlenmesi beklenen bu yükün resmiyet kazanması sonucu doğabilir ve bu da haksızlığa yol açabilir.

5. Zorla evlendirme (madde 149, 150, 151) ve zamanında başvuru (madde 152): Hiç kimse zorla evlendirilemez. Kişi küçük de olsa öncelikle kendi izni alınır. Kişi yasanın evlenmek için aradığı yaştan büyük ise nikâh memurunun önünde “hayır” diyebilir ve kimse kendisini “evet” demeye zorlayamaz. Zorlandığı durumda savcılığa suç duyurusunda bulunabilir.

Herhangi bir kadın, yaşı ne olursa olsun, zorla evlendirilmeye çalışılıyorsa;

- 17 yaşını doldurmamış kız çocukları evlendirilemez.
- 17 yaşını doldurmuş olsa bile 18 yaşından küçük bir genç kız ancak hem kendisinin hem de anne ve babasının her ikisinin onayıyla evlenebilir.
- 17 yaşından gün almış bir genç kız evlenmek istemiyorsa, anne ve babasının onayı olsa da evlendirilemez.

- 18 yaşından küçük bir genç kız karşı çıkmasına rağmen ailesi tarafından korkutularak, ve tehdit ederek evlendirmeye çalışıyorsa ya da 18 yaşından büyük bir kadın ailesinin zorlaması ile evlendiriliyorsa karakola, jandarmaya veya savcılığa gidip yardım isteyebilir.
- Kendisi yardım için başvuru yapabilecek durumda değilse de bir komşusu, öğretmeni ya da mahalle muhtarı bu başvuruyu yapabilir.

Herhangi bir kadın, yaşı ne olursa olsun, zorla evlendirilmiş ise;

- Cinsel birleşmeyi reddedebilir. Eğer zor kullanılarak bu birleşme yapılmaya zorlanırsa savcılığa suç duyurusunda bulunabilir.
- Zorla evlendirildiği için TMK'nin 149, 150 veya 151. maddelerine dayanarak Evliliğin İptali Davası açabilir. Bu dava evlenme tarihinden itibaren 5 yıl içerisinde açılmalıdır (madde 152).

6. Evlenme Sözleşmesi: Nikâh

Resmi Nikâh

- Birbiriyle evlenecek erkek ve kadın, içlerinden birinin oturduğu yer evlendirme memurluğuna birlikte başvururlar (madde 134).
- Nikâh kıymaya resmi memurlar yetkilidir. Belediye bulunan yerlerde nikâh **belediye başkanı** veya onun bu işle görevlendirdiği **vekili** tarafından kıyılır (madde 134).
- **Köylerde** evlenme isteği “köy ihtiyar heyetine” bildirilir ve **nikâh muhtar tarafından kıyılır**.

- Yabancı ülkelerde evlenecek kişilerin her ikisinin de Türkiye vatandaşı olması durumunda, bulunulan ülkenin makamı, memuru veya Türkiye Konsoloslukları yetkilidirler. Taraplardan birinin yabancı olması durumunda bulunulan ülkenin yasalarına göre evlilik yapılır ve Türk hukukuna aykırı olmamak kaydı ile bu evlilik, Türkiye’de de geçerlidir.
- Türkiye’de ise bir Türk vatandaşı bir yabancı uyruklu ile yetkili bir Türk makamı, memuru önünde evlenebilir. Yine ikisi de yabancı ise bir Türk yetkili memuru, makamı önünde evlilik sözleşmesi yapılır (Evlendirme Yönetmeliği madde 12).
- **Başlık parası:** Başlık parası evlenecek erkeğin evleneceği kadının babasına ödediği bir miktar paradır. **Başlık parası yasal değildir** ve bu konudaki yazılı veya sözlü anlaşmaların hiçbir geçerliliği yoktur. Bu tür yasadışı anlaşmalar insan alım-satımı anlamına gelir Türk Ceza Kanunu madde 80’e göre suç olması gerekirken, uygulamada göz ardı edilmektedir.

b) Dini Nikâh (İmam Nikâhı) (TMK madde 143), (TCK, madde 237/3-4)

Dini nikâh ancak resmi nikâh kıyıldıktan sonra kıyılabilir (TMK, madde 143). Önceleri TMK’nin bu maddesi TCK’deki düzenlemelerle korunuyordu (TCK, madde 237/3-4) ve aksi suçtu. **Resmi nikâhın kıyıldığını gösteren resmi belgeleri görmeden nikâh kıyanlar da kıydıranlar da cezalandırılırdı.** Ancak Anayasa Mahkemesi’nin 27 Mayıs 2015 tarihli kararıyla TCK’nin söz konusu maddeleri iptal edildi, böylece öncesinde resmi nikah

kıyılmaksızın imam nikahı kıyılması suç olmaktan çıkarıldı.

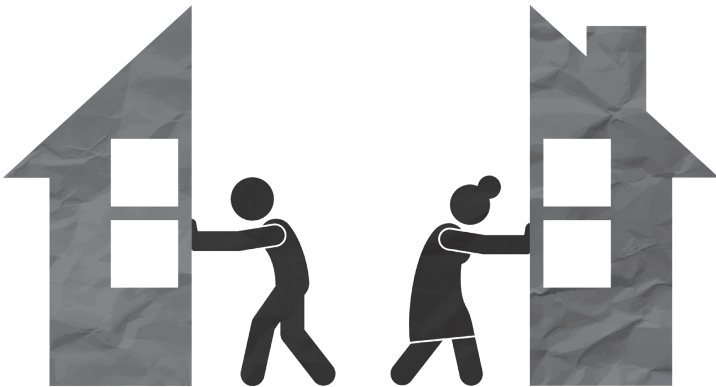
Anayasa Mahkemesi bu kararını “Birlikte yaşama hukuk düzenince cezalandırılmazken imam nikahının suç olması ölçüsüz, orantısız müdahale,” ifadesiyle açıkladı. Oysa yasaya göre suç olan imam nikahı değil, imam nikahının resmi nikahtan önce kıyılmasıydı. Resmi nikah yaşı 17 olduğundan, ilgili kanun maddeleri genç kadınları koruyordu. Ancak Anayasa Mahkemesi’nin iptal kararıyla bir kız çocuğunun yaşı ne olursa olsun, sadece imam nikahıyla evlendirilmesinin önü açıldı ve cezanın caydırıcı etkisi ortadan kalkmış oldu. Herhangi bir istismar veya rızaya da dayalı olsa 17 yaşından küçük biriyle cinsel ilişki durumunda Türk Ceza Kanunu’nun ilgili maddeleri (102-103) uygulanacak olsa da, bu suçların cezalandırılması şikâyete dayalı olduğundan, durumun ev içinde ve gizli kalması söz konusu olabilir. Başka bir deyişle, yasa iptal edilmeden önce kız çocuklarını böyle bir olasılığa karşı korurken, mevcut koşullardaki yasa ancak bu suçun işlenmesi ve bunun ilgili kurumlara yansması durumunda kullanılabilir. Bu sebeple bu değişiklikten dolayı yasanın caydırıcı etkisinin azaldığı ve koruyucu niteliğinin de kalmamış olduğu söylenebilir.

Anayasa Mahkemesi’ne bu kararın iptali için bireysel başvuruda bulunamıyoruz, çünkü doğrudan bize yapılmış bir hak ihlali söz konusu değil, üstelik Anayasa Mahkemesi kararlarına bireysel olarak itiraz etme hakkımız kanunlar çerçevesinde yok.

CEDAW ve İstanbul Sözleşmesi gibi uluslararası sözleşmelere aykırı olan bu karar, Türkiye’de kadınlar açısından kazanılmış hakların kaybı anlamına geliyor. Zorla ve erken

yaşta evliliklerin önünü açıyor. Kadınların ikinci, üçüncü veya dördüncü eş olmasını kolaylaştırıyor. Oysa **imam nikâhı kadına Türk Medeni Kanunu çerçevesinde herhangi bir hak tanımaz**. Kadın eşinden ayrıldığı takdirde nafaka talep edemez, mirasta pay sahibi olamaz. Böyle bir durumdaki kadının haklarını arayabilmesi için Asliye Hukuk Mahkemesi'nde dava açması gerekir. İmam nikahı bağlamında kadınlar açısından olumlu sayılabilecek bir mesele, “mehir” veya “mehir” senedir. Buna göre eşler evlenirken erkek tarafı olarak erkek, eş ve babası tarafından kız tarafına mehir senedi adı altında çeyiz senedi veriyor. Evlilik öncesinde bu senet hazırlanmışsa, senette belirtilen malların kadına ait olduğu yasalarca da kabul edilebiliyor.

Aslında kimin kiminle, hangi koşullarda yaşayacağı yalnızca kişilerin ortaklaşa vereceği bir karardır. İster nikahlı, ister nikahsız, isterse imam nikahlı olsun, gözetilmesi gereken, her iki tarafın ve doğacak çocukların da haklarının eşit olarak korunmasını sağlamak olmalıdır. Ancak resmi nikah dışındaki uygulamalar, kadın erkek eşitliğinin olmadığı toplumlarda kadınların eşit bireyler olarak haklarını korumak yerine, kadınların medeni haklarından yararlanmasını engelleyebiliyor. Bu konuya dikkat edilmesi gerekiyor..

B. BOŞANMA / AYRILIK KARARI-AYRI YAŞAMA / VELAYET / MALLARDA TASARRUF YETKİSİ / AİLE KONUTU ŞERHİ / SOYADI

Türk Medeni Kanunu'nda boşanma nedenleri, özel boşanma nedenleri ve genel boşanma nedenleri olarak iki başlık altında toplanmıştır. “Şiddetli geçimsizlik” olarak da anılan genel boşanma nedenleri yasada somut olarak belirtilmemiş, hâkimin takdirine bırakılmıştır. Özel boşanma sebepleri ise medeni kanunda açık ve kesin şekilde belirtilmiştir.

1. Boşanma:

TMK'ye göre **kadın ve erkek için boşanma nedenleri farklılık göstermez**, her iki taraf için de aynıdır. Boşanma nedenlerini şöyle sıralayabiliriz:

a) Eşlerden biri zina ederse, diğer eş boşanma davası açabilir (madde 161).

Zina eylemi (sadakatsizlik) nedeniyle boşanma davası açmak mümkündür. Dava açma hakkı olan eşin, zina olayını öğrendiği günden başlayarak altı ay içinde ve zinanın yapıldığı tarihten itibaren her durumda dava açmaya hakkı vardır. Beş sene geçince dava hakkı düşer.

Yani kocasının zina yaptığını öğrenen bir kadın, altı ay içinde boşanma davasını açmak zorundadır, altı aydan sonra bu nedene dayanarak dava açamaz. Eğer olayı bilmiyorsa ve aradan beş yıl geçtikten sonra öğrenmişse, yine zina nedenine dayanarak boşanma davası açamaz.

Affeden tarafın dava hakkı yoktur.

Bugün artık sadece Medeni Kanun kapsamında bir boşanma sebebi olan zina, eskiden TCK'de ele alınan bir suçtu. Kadının suçlu olması için “Evli bir kadının kocasından başka bir erkekle

bir kez cinsel ilişkide bulunması” yeterliyken, erkeğin suçlu olması için “Evli erkeğin, evli olmayan bir kadınla karı-koca gibi yaşamak üzere, eşyle oturduğu konutta veya ayrı bir konutta herkesin bileceği şekilde yaşaması” gerekiyordu. Anayasa’nın eşitlik ilkesine aykırı bulunup iptal edilmiştir.

Zina, özel boşanma nedenlerinden olduğu için bu sebebe dayanarak dava açan taraf zinayı ispatlamakla mükelleftir.

b) Eşlerden her biri diğeri tarafından hayatına kastedilmesi veya kendisine pek kötü davranılması ya da ağır derecede onur kırıcı bir davranışta bulunulması sebebiyle boşanma davası açabilir (madde 162).

Boşanma nedenini öğrendiği tarihten itibaren altı ay ve her durumda, boşanmaya yol açan olayın meydana geldiği günden itibaren beş sene içinde dava açmayan eşin dava hakkı düşer.

Affeden tarafın dava hakkı yoktur.

Cana kastın içine yaşamsal tehlike doğurabilecek bütün hareketler girer. Pek kötü davranışlar, dövme, eziyet etmek, zorla cinsel ilişki kurmak, ağır hakaretlerde bulunmak gibi çeşitli olay ve eylemleri kapsayabilir. Onur kırıcı davranışın yorumu asıl olarak hâkime bırakılmıştır. Örneğin, kocanın kadının çalıştığı işyerine veya katıldığı kurs yerine gelip ona hakaret etmesi onur kırıcı bir davranış olarak kabul edilir.

Cana kast ve pek fena muamelede, özel boşanma nedenleri arasındadır ve bu sebebe dayanarak dava açan taraf, cana kast ve pek fena muamele olarak değerlendirilebilecek olayları ispatlamak durumundadır.

c) Eşlerden biri küçük düşürücü bir suç işler veya haysiyetsiz bir hayat sürer ve bu sebeplerden ötürü onunla birlikte yaşamayı diğer eşten beklenemezse, bu eş her zaman boşanma davası açabilir (madde 163).

“Küçük düşürücü” suçlar, yüz kızartıcı olan ve olmayan suçları kapsayan geniş bir kavramdır. Bu eylemler belirli bir sınırlamaya tabi değildir ancak örneklersek; hırsızlık, dolandırıcılık, ırza geçmek, fuhşa zorlamak, adam öldürmek bu tür suçlar arasında sayılabilir. Bu ve benzeri birçok durumda boşanma davası açmak mümkündür. Ayrıca, eşin bu sebeplerle ceza alması ve cezaevine girmesi boşanma sebebi olabilmektedir.

“Haysiyetsiz bir yaşam süren”, örneğin sarhoş gezip olay çıkaran, ya da “küçük düşürücü suçlar” işleyen, örneğin hırsızlık yapan bir kocaya karşı kadın, kocasıyla birlikte yaşamının çekilmez hale geldiğini söyleyerek boşanma davası açabilir.

Bu gerekçelerle her zaman boşanma davası açılabilir. Özel boşanma nedenleri arasındadır. Bir zaman sınırlaması yoktur.

d) Eşlerden biri, evlenmenin kendisine yüklediği görevleri yerine getirmemek için eşini terk ettiği veya haklı bir neden olmaksızın evine dönmediği takdirde, ayrılık en az altı ay sürmüş (dört ay ayrı yaşama, iki ay da ihtardan sonra eve dönmeyi bekleme süresidir) ve devam etmekte ise, terk edilen eş boşanma davası açabilir. Diğerini evi terk etmeye zorlayan veya haklı bir sebep olmaksızın eve dönmelerini engelleyen eş de terk etmiş sayılır (madde 164).

Davaya hakkı olanın isteği üzerine hâkim, diğer tarafa, iki ay içinde eve dönmelerini ihtar

eder. İhtar ancak ayrı yaşama süresi dört ayı doldurduktan sonra ve gerektiğinde ilanen (gazete ilanıya olduğu gibi) yapılır. İhtar kararının karşı tarafa ulaşmasından itibaren iki ay geçmedikçe boşanma davası açılmaz. Özel boşanma nedenlerindedir.

Medeni Kanun’a göre eşler evlerini beraber seçerler, kendilerine yapılacak olan bütün tebligatlar bu adrese yapılır ve hukuken işleyecek süreler bu tarihten itibaren işler. **Bununla birlikte, evli bir kadın isterse ayrı bir ev tutarak orada yaşayabilir**, kimse onu kocasıyla beraber yaşadığı eve dönmeye zorlayamaz. Ancak, kocası mahkemeden onu eve davet eden resmi bir yazı gönderir ama kadın eve dönmezse “terk” nedeniyle boşanma davası açabilir.

e) Eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hâle gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir (madde 165). Özel boşanma nedenidir.

f) Evlilik birliği, ortak hayatı sürdürmelerini kendilerinden beklenemeyecek derecede temelinden sarsılmış olursa, eşlerden her biri boşanma davası açabilir (madde 166).

Madde 166 dışında saydıklarımız özel boşanma nedenleridir. Özel nedenlerle açılacak boşanma davalarında, o özel neden ispatlanamazsa hâkim davayı reddeder. Örneğin, eşin haysiyetsiz hayat sürmesi ya da ağır derecede onur kırıcı davranışta bulunması gibi nedenlerle açılan bir boşanma davasında bu özel neden ispatlanamazsa, hâkim başka gerekçeden—mesela şiddetli geçimsizlikten—boşanma kararı veremez.

Madde 166 ise genel boşanma nedenidir. “Terk” dışında kalan bütün diğer boşanma nedenleri, aslında genel boşanmanın kapsamına da girer. Bunun yanı sıra, boşanmaya yol açabilecek birçok neden bu maddenin kapsamına girer; sevgi ve saygının bitmesi, kadının gelirinin zorla elinden alınması, aşağılama, eşin suç işlediğini ihbar ederek cezalandırılmasına yol açmak, gibi.

Yine madde 166’ya dayanarak, bir yıldan uzun süredir evli olan tarafların her konuda anlaşmaları ve mahkemede hazır bulunmaları halinde, tanık dinlenmesine de gerek olmadan tek celsede boşanmaları mümkündür. Buna anlaşmalı boşanma denir. Tarafların aynı zamanda mahkemeye, boşanmanın mali sonuçlarına (nafaka, tazminat vb) ve ortak çocuk var ise taraflarla kişisel ilişkisinin nasıl olacağına ilişkin bir anlaşma sunmuş olması gereklidir.

Bu maddeye göre, boşanma nedenlerinden herhangi birine dayanarak açılmış olan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleşmesinden itibaren üç yıl geçmesi halinde, hangi nedenle olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa, eşlerden birinin talebi üzerine boşanmaya karar verilir.

Kadının boşandığı erkekle tekrar evlenmesi veya evlenmeden bir araya gelmesi konusunda hiçbir kısıtlama yoktur. Ancak Medeni Kanun, nesebin karışmaması için evli bir kadının boşandıktan hemen sonra evlenebilmesini belirli şartlara bağlamıştır. Kanununun 132. maddesine göre evlilik sona ermişse, kadın evliliğin sona ermesinden başlayarak 300 gün geçmedikçe evlenemez. Bu süre doğurmakla biter. Kadının önceki evliliğinden gebe olmadığına anlaşılması veya evliliği sona eren eşlerin yeniden birbirleri

ile evlenmek istemeleri hallerinde mahkeme bu süreyi kaldırır.

Boşanma durumunda çeyiz ve düğünde takılan takılara ne olacağına dair hiçbir yasal düzenleme olmasa da, genel uygulama aşağıdaki gibidir:

- **Çeyiz:** Kadın evliliğe **getirdiği eşyayı kanıtlayabilirse ayrılırken bunları geri alabilir.** İspat için faturalar, belgeler veya tanıklar gerekebilir. Kadın, çeyiz eşyalarının aynen teslimini isteyebileceği gibi bedelini de isteyebilir.
- **Düğünde Takılan Takılar:** Evlenme sırasında kadına armağan edilen ziynet eşyaları kadına aittir. Boşanma halinde geri verme yükümlülüğü yoktur. Mahkeme kararlarında “tarafaların oturdukları bölgede, düğünde kim tarafından takılmış olursa olun, takılan ziynet eşyalarının geline ait olduğunu kabule elverişli, istisnasız herkes tarafından uyulan, istikrar kazanmış örf ve adet varsa, kadını hukuki hamil kabul etmek gerekir,” denilmektedir (Yargıtay kararı).

2. Ayrılık Kararı/Ayrı Yaşama

TMK madde 170’e göre “Boşanma sebebi ispatlanmış olursa hâkim boşanmaya veya ayrılığa karar verir.”

Boşanmak için mahkemeye başvurulmuş ise ve hâkim tarafların barışabileceklerini düşünüyorsa ayrılık kararı verebilir, ama **ayrılık istemi ile mahkemeye başvurulmuş ise boşanmaya karar verilemez** (TMK, madde 170).

Boşanma nedenlerinden birine dayanarak ayrılık kararı için mahkemeye başvurulabilir, bu takdirde hâkim bir yıldan üç yıla kadar ayrılık kararı verebilir. Bu ayrı yaşama kararından sonra taraflar hâlâ bir araya gelmemişlerse, bir tarafın isteği ile boşanmaya karar verilir (madde 171-172).

Boşanma ya da ayrılık isteğiyle mahkemeye başvurduktan sonra, taraflar bir arada yaşamak zorunda değildir. Aslında evlilik süresince ortak bir evi paylaşmak zorunluluğu da yoktur, ancak bu bir boşanma nedeni olabilir.

Ayrıca kocasının kusurlu davranışları nedeniyle evden ayrılan ve kocasından ayrı yaşayan bir kadın, bu davranışının kendisini kusurlu konuma düşüreceğini düşünmemelidir. Bu nedenle kendisine karşı boşanma davası açılabilir, karşı tarafın kusurunu ispat edebildiği sürece haksız duruma düşmeyecektir. Eğer boşanmak istemiyorsa bu davanın reddini istemesi de mümkündür.

3. Velayet

Çocuğun velayeti TMK'ye göre ana-baba ayrımı yapılmaksızın her iki tarafa aittir.

Evlilik dışı doğan çocukların velayeti kural olarak doğrudan anneye verilir. Taraflardan birinin ölümü halinde, sağ kalan taraf velayeti tek başına kullanma hakkına sahiptir.

Boşanma durumunda hâkim, hangi tarafın çocuğa daha iyi bakabileceğine inanıyorsa velayeti o tarafa verir. Bu konuda erkeğin ya da kadının herhangi bir üstünlüğü yoktur. Velayeti alamayan taraf, mali gücüne göre çocuğun bakım, beslenme ve eğitim giderlerine katılmak zorundadır (iştirak nafakası ödeyerek).

Boşanma halinde kız çocuğun babaya, erkek çocuğun anneye verileceği gibi yaygın bir inanış vardır, ancak bunun hiçbir geçerliliği yoktur. Türkiye genelindeki uygulamalara bakacak olursak, boşanma durumunda çocukların velayeti daha çok anneye verilir.

Ayrıca “küçük düşürücü suçlar veya haysiyetsiz yaşam sürme”ye dayalı boşanma davalarında, hâkim kusurlu olduğu kabul edilen tarafa çocuğun velayetini veremez. Velayetin anne yerine babaya bırakılması ancak annenin yanında kalmasının çocuğun bedeni, fikri, ahlaki gelişmesine engel olacağı yönünde ciddi ve inandırıcı deliller bulunması halinde söz konusu olabilir. Annenin akıl ve ruh sağlığı ile ilgili bir probleminin olması, fuhuş yapması ya da madde kullanması durumunda, çocuğun annenin yanında kalmasının gelişmesine engel olacağı kabul edilir.

Velayet hakkına sahip olmayan tarafla çocuğun bireysel ilişkisinin nasıl olacağına da, tarafların anlaşmaları ya da anlaşamamaları hallerine göre -ancak her durumda çocuğun menfaatlerini

gözeterek- hâkim karar verir (madde 182).

Anne veya babanın yeniden evlenmesi velayetin kaybedilmesini gerektirmez (madde 349).

Velayeti anneye verilmiş çocuğun **anne soyadını kullanması** mümkündür. Bu taleple açılacak davada mahkeme **davayı, “çocuğun, beraber yaşadığı annesiyle soyadının aynı olmasının sosyal yaşam içinde ve hakların kullanılmasında menfaatine olduğu”** gerekçesiyle kabul edecektir.

4. Mallarda tasarruf yetkisi

Madde 199, sırf kadına nafaka veya tazminat ödememek için mevcut mallarını başkalarına devretme yoluna giden, boşanmaya kararlı kocalara karşı bir önlem getiriyor. Bu maddeye göre, eşlerden birinin tasarruf yetkisinin kısıtlanmasına karar verme yetkisi hâkimde. Hâkim ayrıca taşınmaz mallarla ilgili olarak tasarruf yetkisinin kısıtlanmasına kendiliğinden de karar verebiliyor. Böylece eşlerin başkalarının üstüne ev yaparak, başkalarına devrederek birbirlerinden mal kaçırmaları engellenmiş oluyor.

5. Aile konutu şerhi

Ülkemizde kira sözleşmeleri ve tapular genelde erkeklerin üzerine olduğundan, aile konutuna ilişkin haklar kadınlar için özellikle önemlidir. Bu hakların bilinmesi, herhangi bir anlaşmazlık durumunda kadınların zor duruma düşmemesine yardımcı olur.

Bir evin aile konutu sayılabilmesi için, o evde, süreklilik gösterecek şekilde oturuyor olmak, barınma ihtiyacının ve günlük ortak yaşamın burada sürdürüyor olması gereklidir. Zaman zaman ya da hafta sonu kullanmak amacıyla edinilen yazlık, dağ evi, yayla evi gibi konutlar

aile konutu sayılmaz. Aile konutu, eşlerden birine ait olabileceği gibi kiralanmış da olabilir.

Yasanın, birlikte yaşanan evi, aile konutu olarak kabul etmesi için bu yerin tapuda mutlaka mesken olarak kayıtlı olması şart değildir. Tapuda arsa olarak kayıtlı olan bir yer de eğer üzerinde bir bina varsa ve bu binada eşler birlikte yaşıyorlarsa aile konutu olarak kabul edilir.

Kadın, eşiyle birlikte yaşadığı ev üzerindeki haklarını korumak için tapuya “aile konutu şerhi” işletmelidir. Bu işlem yapıldığında erkek eş kadının onayı olmadan bu evi satamaz, ipotek ettiremez, kiralayamaz ya da devredemez. Tapuda üzerine aile konutu şerhi işlenmiş bir evin satılmasına kadın onay vermemişse, ev erkek eşin üzerine kayıtlı olsa dahi satılamaz.

6. Soyadı

TMK’ye göre evlenen kadın eşinin soyadını alır ve dilerse eşinin soyadını bekarlık soyadı

ile birlikte kullanabilir (madde 187). Bu zorunluluk sadece kadın eş bakımından var. Aile soyadının seçimini evlilikte eşit haklara sahip eşlerin özgür iradesine bırakmayıp erkek eşe mutlak bir üstünlük sağlayan kural, Anayasa’nın eşitlik ilkesine aykırı ve kadının soyadı üzerindeki kişilik hakkına müdahale niteliği taşıyor. Bu zorunluluk ayrıca başta Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi olmak üzere Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’nin “farklı cinslerin eşit haklara sahip olması” ilkesini de açıkça ihlal ediyor.

Ayten Ünal adlı bir kadının başlattığı ve başka kadınların da bireysel olarak desteklediği, uzun yıllar süren hukuki mücadelenin ardından eski içtihadını değiştiren Yargıtay, kadının evliyken de sadece kendi soyadını kullanabileceğine hükmetti. Bu konuda bir Anayasa Mahkemesi kararı da var. Neşe Aslanbay Akbıyık adlı bir başka kadın da evlenmeden önceki soyadını tek başına kullanmak için dava açmış, açtığı dava 2012 yılında reddedilip karar 2013 yılında Yargıtay tarafından onanınca da Anayasa Mahkemesi’ne bireysel başvuruda bulunmuştu. Anayasa Mahkemesi bu uygulamanın Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nden kaynaklanan temel hak ve özgürlükleri ihlal ettiğini ve Anayasa’nın 17. maddesinde tanımlanan manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkına yönelik bir müdahale oluşturduğu tespit etmişti.

Bu nedenle artık sadece hâlihazırda görülmekte olan davalarda değil nüfus müdürlüklerine doğrudan yapılacak başvurularda da kadınların evlenmeden önceki soyadını kullanma taleplerinin yerine getirmesi gerekiyor. Nüfus müdürlükleri de tüm idari makamlar gibi

Anayasa Mahkemesi'nin kararları ile bağlıdır. Buna rağmen nüfus müdürlüğü yetkilileri, başvuru yapan bir kadının talebini olur da reddederse, bu yetkililer hakkında görevi kötüye kullanmaktan Savcılıklara şikâyet mümkün.

Anayasa Mahkemesi ayrıca boşanan bir kadının, velayetindeki çocuğuna kendi soyadını vermemesini "hak ihlali" olarak tanımladı. Boşanan bir kadın artık çocuğuna kendi soyadını verebilecek. Bunun da önemli bir kazanım olduğunu düşünüyoruz.

C. MAL REJİMİ / NAFKA / MADDİ VE MANEVİ TAZMİNAT / MİRAS

1. Mal Rejimi

Mal rejimi, evlilik süresince malların nasıl tasarruf edileceğini (yani nasıl idare edileceğini, harcamaların nasıl yapılacağını) ve boşanma veya ayrılık durumunda bu malların eşler arasında nasıl paylaşılacağını düzenler. Aşağıda ayrıntıları ile anlatılacak olan farklı mal rejimleri vardır. Ancak 2001 tarihli yeni Medeni Kanun'a göre taraflar arasında aksi kararlaştırılmadıkça kendiliğinden geçerli olan rejim Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi'dir. Eşlerin evlilik birliğine sundukları emeği (özellikle de kadınların ev içindeki görünmeyen emeğini) göz önüne alarak daha eşitlikçi ve kadının ev içindeki emeğini görünür kılan bir mal paylaşımını öngören "edinilmiş mallara katılma" rejimi, kadın hareketinin uzun yıllar süren yoğun çabaları neticesinde kendiliğinden geçerli rejim olmuştur. Artık evliliğin herhangi bir nedenle bitmesi halinde evlilik sırasında edinilmiş malların, eşler arasında eşit olarak paylaşılması esastır.

Başka bir mal rejimi seçilmediği takdirde, edinilmiş mallara katılma rejimi kendiliğinden geçerlidir. Diğerleri seçimlik rejimdir.

TMK'ye göre dört çeşit mal rejimi vardır:

- a) Edinilmiş mallara katılma,
- b) Mal ayrılığı,
- c) Paylaşmalı mal ayrılığı,
- d) Mal ortaklığı.

a) Edinilmiş mallara katılma rejimi kendiliğinden geçerli mal rejimi olduğundan, evlilik halinde herhangi bir sözleşme yapmaya gerek olmaksızın bütün evlilikler için geçerlidir; yasada yer alan diğer üç mal rejimini ise kişiler evlilik sırasında veya evlilikten sonra seçerek kendi evlilikleri için uygulanmasını sağlayabilirler.

Edinilmiş mallara katılma rejiminde mal iki şekilde değerlendirilir:

1. Edinilmiş mallar (bölüşüme girecek mallar)
2. Kişisel mallar (bölüşüme girmeyecek mallar)

Bölüşüme Girecek Mallar/ Edinilmiş Mallar	Bölüşüme Girmeyecek Mallar/ Kişisel Mallar
<ul style="list-style-type: none"> • Çalışarak, emek vererek elde edilen gelirler • Sosyal yardım kuruluşlarından edinilen gelirler: Örneğin Emeli ikramiyesi • Ödenen tazminatlar: Örneğin Kıdem tazminatı • Kişisel malların gelirleri (örneğin miras yoluyla kalmış evin kira geliri) • Edinilmiş malların yerine geçen değerler (örneğin bir evin satılması yoluyla elde edilmiş gelir, ya da sigorta parası) 	<ul style="list-style-type: none"> • Evlilik öncesinde edinilmiş mallar • Miras payları • Hibe yoluyla elde edilen şeyler • Manevi tazminat alacakları • Manevi tazminat alacakları • Eşlerden birisinin sadece kişisel kullanımına yarayan eşya (giysi, spor aletleri, vs) <p>Eşler sözleşme düzenleyerek kişisel mallar listesinde değişiklik yapabilirler.</p>
<p>Evlilik boyunca edinilmiş mallar (başka bir mal rejimi sözleşmesi yapılmamışsa), boşanma veya ölüm durumunda eşler arasında eşit olarak bölüşülür. Eşlerden biri, mal devrederek, hediye verip bağış yaparak diğer eşin payını azaltmaya çalışmışsa bile, hâkim paylaşırma yaparken bu malları hesaba katar.</p> <p>Ölüm halinde ise sağ kalan eş önce evlilik sırasında edinilen mallardan payına düşen yarı hisseyi alır, sonra da mirasın bu yarı hisse dışında kalan bölümünden diğer mirasçılarla birlikte payına düşeni alır. Ayrıca, sağ kalan eş istediği takdirde, evlilik sırasında oturduğu ev ve kullandığı eşyanın mülkiyetinin kendisine verilmesini isteme hakkına sahiptir.</p>	<p>Boşanma veya ölüm durumunda kişisel mallar bölüşülmez.</p>

PAYLAŞTIRILAN MALLARIN ÖDENMESİNE İLİŞKİN ÖNEMLİ NOT:

Malların eşit olarak paylaşılmasını öngören bu rejim, hem Adalet Komisyonu'nda hem de Meclis'te uzun tartışmalara neden olmuştu. Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi'nin kendiliğinden geçerli rejim olması için kadın hareketi yıllarca çok çaba sarf etti ve bunu kabul ettirdi. Kadın örgütlerinin tüm itiraz ve eleştirilerine rağmen Meclis, malların paylaşımından doğan ödemeler konusunda kadınların aleyhine işleyecek maddeleri yasaya ekledi.

Madde 239: Mal rejimi payı hesaplandıktan sonra mal veya para olarak ödenebilir. Bu ödemede bir mesleğin icrasına ayrılmış birimler ile işletmelerin ekonomik bütünlüğü gözetilir. Payın ödenmesi kendisi için ciddi güçlükler doğuracaksa borçlu eş ödemelerin uygun bir süre ertelenmesini isteyebilir, bu durumda faiz işler.

Yukarıda koyu yazı tipiyle yazılmış bölüm, kadının hak ettiği kazanımları elde etmesini güçleştirebilir ve bu kazanımları elde etme süresini uzatabilir. Burada “uygun” bir sürenin ne kadar olacağı da, işleyecek “faiz” oranının enflasyonla eşdeğer bir artış gösterip göstermeyeceği de belli değil.

Evlilik durumunda kendiliğinden geçerli olan edinilmiş mallara katılma rejimi dışında mal ayrılığı, paylaşmalı mal ayrılığı ve mal ortaklığı rejimleri, tarafların noterde yapacağı bir “Mal Rejimi Sözleşmesi” ile seçilebilir ve ortaklığa girecek mallar burada belirlenir. Ayrıca taraflar evlenme başvurusu sırasında da hangi mal rejimini seçtiklerini yazılı olarak bildirebilirler (TMK madde 205). Bu gibi bir durumda, evlenme başvurusu yaparken kadının neye imza

attığını bilmesi çok önemli. Aşk, sevgi derken, edinilmiş mallara katılma rejimi haricinde bir rejim seçildiğine dair imza attırmak istenebilir (çünkü diğer hiçbir mal rejimi boşanma durumunda malların bu denli eşit paylaşılmasını öngörmemektedir).

b) Mal ayrılığı rejimi: Seçimlik mal rejimidir. 2001 tarihli TMK reformundan önce kendiliğinden geçerli mal rejimi buydu. Bu rejimde her bir taraf kendisi üzerine kayıtlı malların sahibidir. İlk bakışta adaletli gibi görünse de, çoğunlukla kadınların aleyhine işler. Çünkü kadınlar, kendilerine ait olsa bile para, mal, mülk vb. erkeklerin üzerine kaydedilmesine ses çıkarmaz, çoğunlukla da buna zorlanırlar. Ayrıca kadınlar ev dışında çalışmadıklarında parayı erkek kazandığından, alınan her şey erkeklerin üzerine kaydedilir, kadının ev içindeki emeği tamamen görmezden gelinir. Bu da boşanma durumunda kadının hiçbir şeye sahip olmadan ömür boyu bedavaya çalışmış olması, Türkiye koşullarında sosyal güvencesiz kalması ve yoksullaşması anlamına gelir. Bu olasılıklardan çekinen kadınlar, örneğin evde şiddete boyun eğmek zorunda hissedebilirler.

c) Paylaşmalı mal ayrılığı rejimi: Seçimlik bir mal rejimidir. Buna göre, ayrılık veya ölüm halinde, bu mal rejimi seçildikten sonra edinilen, ailenin ortak kullandığı ve yararlandığı mallar ile ailenin geleceğini güvence altına almaya yönelik yatırımlar eşler arasında eşit olarak paylaşılır.

Yine ilk bakışta adil gibi görünen bu rejim, istismara açıktır. Nelerin ailenin ortak kullanımına, nelerin de işyeri veya ticari kullanıma ait olduğu belirsizdir. Ayrıca yukarıdaki Madde 239 çerçevesinde belirtilen **“Paylaştırmada işletmelerin ekonomik**

bütünlüğü gözetilir” konusu burada da geçerlidir. Örneğin; eşinden mal kaçırmak isteyen bir koca, ortak konut dışında evler alarak, boşanma durumunda bu evlerin ticari amaçlı olduğunu söyleyip paylaşımına dâhil edilmemesini isteyebilir. Aynı şekilde tarımla uğraşan bir koca, traktörünün paylaşım dışı tutulmasını isteyebilir. Böyle durumlarda bir malın kendisine ait olduğunu iddia eden taraf bunu kanıtlamak zorundadır.

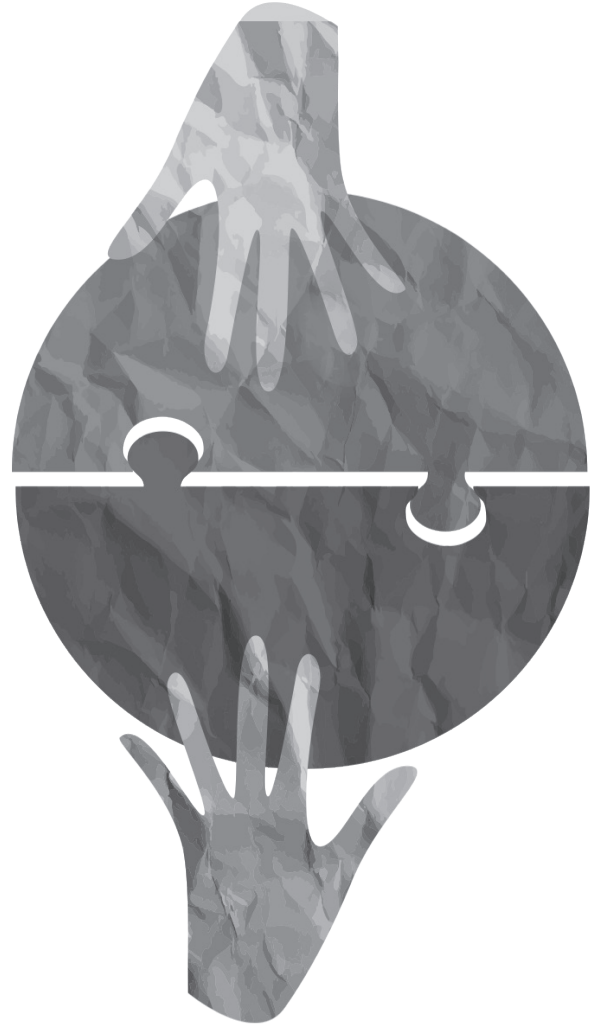
d) Mal ortaklığı rejimi: Seçimlik mal rejimidir. Buna göre, eşler kişisel sayılan mallar dışında kalan ve mal ortaklığına giren mallara ve gelirlere ortaklaşa sahiptir ve hiç biri hissesine bağımsız olarak tasarruf edemez (harcama yapamaz). Eşlerin kişisel mallarının gelirleri de genel mal ortaklığı rejimine dâhildir.

Eşlerden birinin:

- Kendi payına ait malvarlığı borca batmış veya haczedilmişse,
- Diğer eşe ait malvarlığını tehlikeye atmışsa,
- Evlilik birliğine ait mallar üzerinde bir tasarruf işlemi yapması haksız bir sebeple engelleniyorsa,
- Diğerine malvarlığı, geliri, borçları veya ortaklık malları hakkında bilgi vermiyorsa,
- Ayırt etme gücü sürekli yoksa,

O zaman diğer eş mal ayrılığı rejimine geçilmesini isteyebilir. Eşlerden herhangi birinin yerleşim yeri mahkemesi yetkili olur.

Mal rejimlerinden kaynaklanan mağduriyetleri azaltmak için yasaların sunduğu olanaklardan sonuna kadar yararlanmak çok önemli. Çünkü bu, hem kadınların kendi hakları konusunda bilinçlenmelerinin hem de özellikle erkek

hukukçuları ve genel olarak toplumu kadın emeği konusunda duyarlı hale getirmenin yollarından biri. Bu konudaki bilgiler nafaka ile maddi ve manevi tazminat başlıkları altında anlatılıyor.

2) Nafaka

Boşanma durumunda genel olarak kadının mağduriyetini hafifleteceği varsayılan maddi önlemler arasında en çok bilinen ve uygulanan önlem, nafakadır. Nafaka alacağı, kocanın maaşı ya da geliri başka borçları için haczediyorsa bile önceliği olan bir ödenektir. Eğer koca nafakayı zamanında ödemiyeceği İcra Mahkemesinde dava açmak yoluyla toptan da alınabilir. Resmi nikâhı bulunmayan kadın eşinden nafaka talep edemez.

Birlikte Yaşarken de Nafaka Talep Edilebilir.

Kadının , çocukların ya da evin ihtiyaçlarıyla ilgilenmeyen kocanın, mahkemece, boşanmadan da nafaka ödemesine karar verilebilir. Nafaka istemek için boşanma davası açılmasına gerek yoktur. Nafaka talebi, boşanma talebine bağlı değildir, bağımsızdır, tek başına talep edilebilir.

Üç tür nafaka vardır: Tedbir nafakası, yoksulluk nafakası ve iştirak nafakası.

Boşanma davası devam ederken (yani henüz evliyken), mağdur olan kadın ve varsa çocukların geçimini sağlamak üzere, talebe bağlı olmaksızın hâkim **tedbir nafakasına** karar verir. Tedbir nafakası, dava tarihinden itibaren bağlanıp dava sonuçlanana kadar devam eden bir nafakadır. Boşanma sürecinde kocanın geliri olmadığı durumlarda da hâkim tedbir nafakasına karar verebilir, böyle durumda nafaka Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın kaynağından ödenir. Tedbir nafakasının boşanma davası sonrasında yoksulluk nafakasına dönüşmesi talep edilebilir.

Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan eş, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer eşten mali gücü oranında süresiz nafaka isteyebilir (madde 175). Buna **yoksulluk nafakası** denir. Ancak eski Medeni Kanun'a göre erkeğin kadından yoksulluk nafakası talep edebilmesi için kadının refah içinde olması gerekirken, bu madde "eşitlik" adına kaldırılmıştır. Bu durum olumlu ayrımcılık ilkesine ters düştüğü gibi, boşanmadan sonra genelde çocuklarına da bakan kadına bir mali yük bindirilmesinin önünü açmaktadır (madde 175). Yoksulluk nafakasının, istenirse her ay

değil toptan ödenmesine de karar verilebilir (madde 176).

Velayet kendisine verilmemiş olan taraf, mali gücü oranında, çocuğun geçim ve eğitim-öğrenim masraflarına katılmakla yükümlüdür. Çocuk lehine bağlanan bu nafakaya da iştirak nafakası adı verilir.

Ayrıca az bilinen bir uygulama daha vardır. TMK madde 364'e göre "Herkes, yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan annesine, babasına, çocuklarına ve kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür." Zor durumda olan, boşanma nedeniyle ailesinin sırt çevirdiği bir kadın, bu maddeyi kullanarak aile veya kardeşlerinden nafaka talep edebilir.

Boşanma davası sırasında nafaka ya da tazminat taleplerinden vazgeçilmesi halinde, bu talepleri daha sonra ileri sürmek imkânsızdır. Ancak, mahkeme sadece boşanma kararı vermiş ve maddi-manevi tazminat ya da nafaka konusunu herhangi bir hükme bağlamamışsa, bir yıl içerisinde nafaka veya maddi-manevi tazminat davası açmak mümkündür. Bu durum çocuklar için söz konusu olan iştirak nafakası için geçerli değildir. Çocuklar için 18 yaşını doldurana kadar ve sonrasında eğitimleri süresince nafaka talep edilebilir, meblağın yetersiz olduğu durumlarda nafaka artırım davası açılabilir.

3) Maddi-manevi tazminat

Maddi tazminat talep edebilmek için "**mevcut veya beklenen bir yararın boşanma nedeniyle zedelenmiş olması**" gerekir. Bu duruma uygun bir kadın, boşanmada kusursuz olması halinde maddi tazminat talep edebilir. Örneğin, kocanın evlilik sırasında kadının çalışmasına ya da öğrenimini tamamlamasına engel olması, boşanma halinde de kadının yoksulluğa düşmesi;

evlilik sırasında edinilen mallara kadının katkısı olduğu halde, bu malların erkek üzerine kaydedilmiş olması ve dolayısıyla boşanma durumunda (edinilmiş mallara katılma rejimine tabi olanlar hariç), kadının malsız-mülksüz kalması hali gibi. Kadının, sosyal çevresi ve geleneklerden ötürü ya da yaşı nedeniyle yeniden evlenme ihtimalinin ortadan kalkması halinde de maddi tazminat istemek mümkün.

Manevi tazminat talep edebilmek için ise boşanmaya yol açan olaylar nedeniyle “**kişilik haklarının ağır bir şekilde zedelenmiş olması**” gerekiyor. Yani, dayak, kötü muamele, hakaret, istek dışı cinsel ilişkiye zorlama, tecavüz, zina, itibarın zedelenmesi, sosyal çevrede yaşayamaz duruma gelmek vb. koşullarda manevi tazminat talep etmek mümkün.

4) Miras

Kural olarak Sağ kalan eş, ölen eşin ana-babasını ile birlikte mirasçı olur ise 1/2 oranında mirastan pay alır. Resmi nikâhı bulunmayan eşler mirasta pay sahibi olamazlar.

Bilindiği gibi 2002 yılından itibaren evliliklerde Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi uygulanmaktadır. Bu rejimde, ölüm halinde sağ kalan eş önce evlilik sırasında edinilen mallardan payına düşen yarı hisseyi alır, sonra da mirasın bu yarı hisse dışında kalan bölümünden diğer mirasçılarla birlikte payına düşeni alır. Ayrıca, sağ kalan eş istediği takdirde, evlilik sırasında oturduğu ev ve kullandığı eşyanın mülkiyetinin kendisine verilmesini isteme hakkına sahiptir. Bu nedenle eş öldüğünde sağ kalan eş, kalan mallar üzerine tedbir kararı alınmasını ve öncelikle edinilen mallardan payına düşen malların kendisine verilmesini talep etmelidir.

Miras Payları

Sağ kalan eşin miras payları (Edinilmiş Mallara Katılma Rejimine göre alacağı varsa bunu aldıktan sonra) Medeni Kanun’da şu şekildedir:

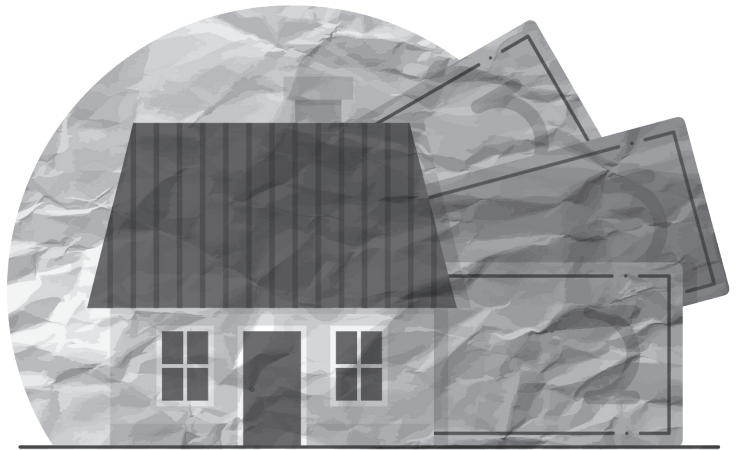
- Sağ kalan eş, ölen eşin çocukları ile birlikte mirasçı olur ise $\frac{1}{4}$ oranında,
- Sağ kalan eş, ölen eşin ana-babası ile birlikte mirasçı olur ise oranında,
- Sağ kalan eş, ölen eşin, büyükanne ve büyükbabaları ve onların çocukları ile birlikte mirasçı olursa $\frac{1}{4}$ oranında; bunlar da yoksa tamamına mirasçı olur.

Eşin vefatı halinde Sosyal Güvenlik Kurumu’ndan alınan aylıklar hayatta kalan eşe bağlanabilir, tekrar evlenme durumunda bu aylık kesilir.

Reddi Miras

Eşinin borçlu olduğundan dahi haberdar olmayan kadın, ölümle birlikte alacaklılarla uğraşmak zorunda kalacak ve miras yoluyla geçen borçlar kadının zor durumda kalmasına neden olacaktır.

Ölen kişinin (miras bırakanın) borçları, miras kalan mallarının değerinden fazla ise kanun mirasçılarının bu borçlardan doğan

sorumluluktan kurtulabilmesi için mirası reddetmek hakkı tanımıştır. Böylece mirasçılar, borçları fazla olan mirasın, kendilerine geçmesinden kaynaklanacak mali yükten kurtulmuş olacaklardır.

Yasal mirasçılar ölüm tarihinden itibaren üç ay içinde mirası reddedebilirler. Miras, bu süre içinde reddedilmemişse ölenin (miras bırakanın) borçları, mirasçılara geçmektedir. Mirası reddedebilmek için kanunun verdiği üç aylık süre, sağ kalan eş için de geçerlidir. Bu süre ölümün gerçekleştiği değil öğrenildiği tarihten itibaren başlayacaktır. Aynı yaşayan eş ölümü altı ay sonra öğrenmişse de bu süreyi kaçırmış sayılamaz.

Mirasın reddi konusundaki başvuru, miras bırakanın son ikametgahının bulunduğu yerdeki Sulh Hukuk Mahkemesi'ne yapılır.

Mirasın reddi, kayıtsız ve şartsız olmalıdır. Yani miras bir bütün halinde; tüm alacak ve borçlar için reddedilir. Örneğin; kalan bir gayrimenkul için mirasın kabul edilip, banka kredisi borçları için reddedilmesi olanağı yoktur. Böyle bir durumda mirası reddeden, banka kredi borçlarından kurtulurken kalan gayrimenkulden de vazgeçmiş olacaktır. Dolayısıyla mirasın reddi yoluna ancak borçlar alacaklardan fazla ise başvurulmalıdır. Miras

reddedildikten sonra, mirasçı bu beyanından geri dönemez.

Mirasçılarının mirası reddetmeleri, ölen kişiden, eş ve çocuklarına bağlanabilecek dul ve yetim aylığının da reddi anlamına gelmez. Çünkü dul ve yetim aylığı Anayasal bir haktır ve mirasın reddedilmiş olması nedeniyle kimse bu haktan mahrum bırakılamaz. Yani mirasın reddedilmesi durumunda dahi mirası reddeden eş ve çocuklara, aylık bağlanması yönünden yasal bir engel yoktur.

Mirası reddeden borçlu vergi borcundan (kamu borcu) sorumlu tutulamaz.

KADINA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ SÖZLEŞMESİ TEMELİNDE KADINLARIN HAKLARININ İNSAN HAKLARI EVRENSEL BEYANNAMESİ VE T.C. ANAYASASI ÇERÇEVESİNDE KARŞILAŞTIRILMASI

İNSAN HAKLARI EVRENSEL BEYANNAMESİ (İHEB) (Kabul Edilme Tarihi: 10 Aralık 1948)	KADINA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ SÖZLEŞMESİ (CEDAW) (Kabul Edilme Tarihi: 3 Eylül 1981)	TC ANAYASASI (1982)
<p>Madde 1: Bütün insanlar, hakları ve onurları eşit ve özgür olarak doğarlar.</p> <p>Madde 2: Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya diğer bir inanç, ulusal ya da toplumsal köken, servet, doğuş ya da herhangi başka bir durumdan dolayı ayrıma uğramadan, bu bildirmede ilan edilen hak ve özgürlüklerden yararlanma hakkına sahiptir.</p>	<p>Madde 1 Ayrımcılığın Tanımı Sözleşmeye göre, kadınların insan haklarının ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kadınların bu hak ve özgürlükleri kullanmasını veya uygulamaya geçirmesini zorlaştıran veya engelleyen cinsiyete dayalı bütün ayırım, dışlama veya kısıtlamalar, kadına karşı ayrımcılık olarak tanımlanır.</p>	<p>Madde 10: Kanun önünde eşitlik ilkesi. Herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçirilmesini sağlamakla yükümlüdür.</p>
<p>Madde 7: Yasalar önünde herkes eşittir ve yasaların koruyuculuğundan eşit olarak faydalanma hakkına sahiptir...</p>	<p>Madde 2: Hukuki alanda tedbirler alma yükümlülüğü Hükümetler kadınlara karşı her türlü ayrımcılığa karşı çıkar ve buna son vermek için çalışır. Halen geçerli olan bütün ayrımcı yasaları, gelenekleri ve düzenlemeleri kaldırmak buna dâhildir.</p> <p>Hükümetler kadınların ilerlemesini sağlamak ve haklarını erkeklerle eşit oranda olacak biçimde korumak için uygun her türlü adımı atar.</p>	<p>Madde 36: Adil Yargılanma Hakkı. Herkes meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.</p> <p>Madde 40: Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkanının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir. Devlet, işlemlerinde ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.</p>

<p>İNSAN HAKLARI EVRENSEL BEYANNAMESİ (İHEB)</p> <p>(Kabul Edilme Tarihi: 10 Aralık 1948)</p>	<p>KADINA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ SÖZLEŞMESİ (CEDAW)</p> <p>(Kabul Edilme Tarihi: 3 Eylül 1981)</p>	<p>TC ANAYASASI (1982)</p>
<p>Madde 3: Yaşam, özgürlük ve kişisel güvenlik her insanın hakkıdır</p> <p>Madde 5: Hiç kimseye işkence ve zulüm uygulanamaz, insanlık dışı ya da onur kırıcı biçimde davranılamaz, ceza verilemez</p> <p>Madde 8: Her insanın, kendisine yasalarla tanınan temel haklara aykırı uygulamalar karşısında, hak ve hukukunun fiilen korunması için, bu işle görevli ulusal mahkemelere başvurma hakkı vardır</p> <p>Madde 28: Her insanın, bu bildirmede açıklanan hak ve özgürlüklerin tam anlamıyla uygulanmasını sağlayacak bir toplumsal ve uluslararası düzene hakkı vardır.</p>	<p>Madde 3: Siyasal, ekonomik ve kültürel alanlarda tedbir alma yükümlülüğü</p> <p>Taraf Devletler kadınların tam olarak gelişmelerini ve ilerlemelerini sağlamak üzere, erkeklerle eşitlik temeline dayanan insan haklarını ve temel özgürlüklerini güvence altına almak ve kullanmalarını sağlamak amacıyla, mevzuat çıkarmak da dahil her alanda ve özellikle siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda gerekli her türlü tedbiri alır.</p>	<p>Madde 17: Kişi Dokunulmazlığı</p> <p>Kişilerin vücut bütünlüğüne dokunulmasını yasaklar.</p>
	<p>Madde 4: Geçici Özel Tedbirler</p> <p>Hükümetler kadınların ilerlemesini sağlamak için olumlu ayrımcılık uygulamalarını yaşama geçirebilir. Bu uygulamalar ayrımcı olarak nitelendirilmez.</p>	<p>Madde 10:</p> <p>...Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür...</p>
	<p>Madde 5: Cinsiyet Rollerini ve Basmakalıplar</p> <p>Hükümetler ayrımcılığı ve kadınların basmakalıp toplumsal cinsiyet rollerini sürdürmeye yarayan kültürel ve geleneksel uygulamaları sonlandırmak için gayret eder.</p>	

<p>İNSAN HAKLARI EVRENSEL BEYANNAMESİ (İHEB)</p> <p>(Kabul Edilme Tarihi: 10 Aralık 1948)</p>	<p>KADINA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ SÖZLEŞMESİ (CEDAW)</p> <p>(Kabul Edilme Tarihi: 3 Eylül 1981)</p>	<p>TC ANAYASASI (1982)</p>
	<p>Madde 6: Kadın Ticareti ve Fahişelik</p> <p>Hükümetler kadın ticaretini ve fahişeliğin istismarını sonlandırmak için çalışır.</p>	
<p>Madde 20: Her insan, barışçıl amaçlarla toplanma ve dernek kurma ve bir derneğe katılma hakkına sahiptir...</p> <p>Her insanın çalışmaya, mesleğini serbestçe seçmeye, adil ve elverişli çalışma şartlarına ve işsizliğe karşı korunmaya hakkı vardır.</p> <p>Madde 23: Herkesin, hiçbir ayırım yapılmaksızın eşit iş karşılığında eşit ücrete hakkı vardır...</p>	<p>Madde 7: Siyasal ve Kamusal Yaşam</p> <p>Hükümetler kadınların siyasal ve kamusal yaşamda uğradığı ayrımcılığı sonlandırmak için çalışır ve kadınlara siyasal partilerde, savunuculuk gruplarında ve sivil toplum kuruluşlarında oy kullanma, seçilme ve bunlara etkin katılma hakkını sağlar.</p>	<p>Madde 67: Vatandaşlar kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir...</p> <p>Madde 68: Vatandaşlar, siyasi parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve partilerden ayrılma hakkına sahiptir.</p> <p>Madde 74: Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye’de ikamet eden yabancılar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında, yetkili makamlara ve TBMM’ye yazı ile başvurma hakkına sahiptir...</p>

<p>İNSAN HAKLARI EVRENSEL BEYANNAMESİ (İHEB)</p> <p>(Kabul Edilme Tarihi: 10 Aralık 1948)</p>	<p>KADINA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ SÖZLEŞMESİ (CEDAW)</p> <p>(Kabul Edilme Tarihi: 3 Eylül 1981)</p>	<p>TC ANAYASASI (1982)</p>
<p>Madde 14: Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır...</p> <p>Gerçekten siyasal nitelik taşımayan suçlardan veya Birleşmiş Milletlerin amaç ve ülkelerine aykırı eylemlerden doğan kovuşturma durumunda bu haktan yararlanılamaz.</p> <p>Madde 15: Herkesin bir yurttaşlığa hakkı vardır... Hiç kimse keyfi olarak yurttaşlığından veya yurttaşlığını değiştirme hakkından yoksun bırakılamaz.</p>	<p>Madde 8: Uluslararası Düzeyde Katılım</p> <p>Hükümetler kadınların uluslararası düzeyde hükümeti temsil etme ve uluslararası örgütlere katılma fırsatını sağlamaya yönelik adımlar atar.</p> <p>Madde 9: Uyruk</p> <p>Hükümetler kadınlara kendilerinin ve çocuklarının uyruğunu değiştirme veya tutma konusunda eşit haklar tanır.</p>	<p>Madde 66: Vatandaşlık</p> <p>Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türk vatandaşı olarak kabul edilmektedir. Bundan başka; Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür.</p>
<p>Madde 26: Her insanın eğitim görme hakkı vardır... Ana ve babalar çocuklarına verilecek eğitimin türünü seçme hakkına sahiptirler.</p>	<p>Madde 10: Eğitimde Eşit Haklar</p> <p>Hükümetler eğitimde kadınlara karşı ayrımcılığı sonlandırmak için adımlar atar. Kadın ve erkeklerin eğitim ve mesleki rehberlik imkânlarına eşit oranda erişmesi, öğrenim ve donanım açısından aynı müfredat, sınav ve standartlara tabi olması ve burs ve hibelere eşit oranda erişmesi bunlara dâhildir.</p>	<p>Madde 42: Eğitim ve Öğrenim Hakkı.</p> <p>Kimse eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz...</p>

<p>İNSAN HAKLARI EVRENSEL BEYANNAMESİ (İHEB)</p> <p>(Kabul Edilme Tarihi: 10 Aralık 1948)</p>	<p>KADINA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ SÖZLEŞMESİ (CEDAW)</p> <p>(Kabul Edilme Tarihi: 3 Eylül 1981)</p>	<p>TC ANAYASASI (1982)</p>
<p>Madde 23: Her insanın çalışmaya, mesleğini serbestçe seçmeye, adil ve elverişli çalışma şartlarına ve işsizliğe karşı korunmaya hakkı vardır. Herkesin, hiçbir ayırım yapılmaksızın eşit iş karşılığında eşit ücrete hakkı vardır...</p> <p>Madde 24: Her insanın dinlenmeye, eğlenmeye, özellikle çalışma süresini makul sınırlar içinde tutmaya ve belli aralıklarla ücretli tatillere hakkı vardır.</p>	<p>Madde 11: İş Yaşamı</p> <p>Hükümetler işyerinde kadınlara karşı ayrımcılığı sonlandırmak için adımlar atar. Kadınlar iş alanında erkeklerle aynı haklara sahip olacak, bunun yanında doğum izni kullanacak ve hamilelik sırasında zararlı olabilecek işlere karşı özel olarak korunacaklardır.</p>	<p>Madde 18: Zorla çalıştırılma yasağı hiç kimse zorla çalıştırılmaz ve angarya yasaktır.</p> <p>Madde 49: Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir.</p> <p>Çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak çalışmayı desteklemek işsizliği önlemeye elverişli bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak</p> <p>Madde 48: Herkes dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir.</p>
<p>Madde 25: Her insanın, yiyecek, giyecek, konut, sağlık hizmetleri ve gerekli toplumsal hizmetler de içinde olmak üzere; kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahını sağlayacak uygun bir yaşam düzeyine sahip olma hakkı vardır... Anneler ve çocuklar öncelikle özen ve yardım görmek hakkına sahiptirler. Bütün çocuklar, evlilik içinde ya da dışında doğsunlar, aynı toplumsal güvenceden yararlanırlar.</p>	<p>Madde 12: Sağlık Hizmetleri ve Aile Planlaması</p> <p>Hükümetler sağlık hizmetlerinde kadına karşı ayrımcılığı sonlandıracak ve kadınların, aile planlaması dâhil sağlık hizmetlerine eşit erişimini sağlayacaktır.</p>	<p>Madde 41: Ailenin Korunması ve Çocuk hakları</p> <p>Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve planlanmasının öğretimi ve uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır.</p>
<p>Madde 22: Her insanın, toplumun bir üyesi olarak, sosyal güvencesi, kişiliğinin serbestçe gelişmesi ve onuru için zorunlu olan, ekonomik, sosyal ve kültürel hakları vardır...</p>	<p>Madde 13: Ekonomik Yaşam, Spor ve Kültür</p> <p>Hükümetler ekonomik ve toplumsal alanlarda kadına karşı ayrımcılığı sonlandırmak için çalışacaktır. Kadınların aile yardımlarına ve kredilere eşit erişimi sağlanacak, dinlenme, spor ve kültürel faaliyetlere eşit katılım hakkı olacaktır.</p>	

<p>İNSAN HAKLARI EVRENSEL BEYANNAMESİ (İHEB)</p> <p>(Kabul Edilme Tarihi: 10 Aralık 1948)</p>	<p>KADINA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ SÖZLEŞMESİ (CEDAW)</p> <p>(Kabul Edilme Tarihi: 3 Eylül 1981)</p>	<p>TC ANAYASASI (1982)</p>
<p>Madde 4: Hiç kimse kölelik ya da kulluk altında bulundurulamaz; kölelik ve köle ticareti her türlü biçimiyle yasaktır.</p>	<p>Madde 14: Kırsal Kadınlar Hükümetler hizmetlere erişim, eğitim ve iş imkânları ve toplumsal eşitlik alanlarında kırsaldaki kadınların özel ihtiyaçlarının karşılanmasını ve kırsal kadınlara karşı ayrımcılığın sonlandırılmasını sağlayacaktır.</p>	<p>Madde 18: Zorla çalıştırılma yasağı hiç kimse zorla çalıştırılmaz ve angarya yasaktır.</p>
<p>Madde 7: Yasalar önünde herkes eşittir ve yasaların koruyuculuğundan eşit olarak faydalanma hakkına sahiptir...</p> <p>Madde 17: Herkesin tek başına veya başkalarıyla ortaklaşa mülkiyet hakkı vardır... Hiç kimse keyfi olarak mülkiyetinden yoksun bırakılamaz</p>	<p>Madde 15: Kanun Önünde Eşitlik Hükümetler kontrat imzalama, mülk yönetme, mahkemeye çıkma ve konut veya ev seçme dâhil her türlü konuda kadınların erkeklerle eşit olmasını sağlayacaktır.</p>	<p>Madde 10: Kanun önünde eşitlik ilkesi.</p>
<p>Madde 16: Evlilik çağına varan her erkek ve kadın, ırk, vatandaşlık ya da din bakımından hiçbir sınırlama ile karşılaşmaksızın, evlenme ve aile kurma hakkına sahiptir. Kadın ve erkek, evliliğin kuruluşu, devamı ve sona erdirilişinde eşit haklara sahiptirler. Evlilik, ancak evlenecek kişilerin özgür ve kesin istekleri ile kurulabilir...</p>	<p>Madde 16: Evlilik ve Yasalar Hükümetler kadınlarla erkeklerin eş seçimi ve evlilikte eşit haklara, evlilik ve boşanma süreçlerinde aynı hak ve sorumluluklara ve çocukların doğumu, evlat edinilmesi ve yetiştirilmesine ilişkin her konuda eşit haklara sahip olmalarını sağlar.</p>	<p>Anayasa’da bunlar düzenlenmemiş, Medeni Kanun’da (TMK) ele alınıyor.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kimse zorla evlendirilemez. • Evlilik yaşı kadın-erkek için aynıdır. • Boşanmada kadın ve erkekler için eşit haklar söz konusudur. • Zorla evlendirme yasaktır. • Velayet hakkı eşittir.

CEDAW metni, Birleşmiş Milletler Kadın Kalkınma Fonu’nun (UNIFEM) “CEDAW Made Easy” (CEDAW’nun Kolaylaştırılmış Hali) adlı yayınından uyarlanmıştır.
<http://www.unifem.org/attachments/products/CEDAWMadeEasy.pdf>

